

EKOLOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI

Nuriddinova Saodatxon Murodjon qizi

Farg'ona Davlat universiteti talabasi

Ashurova Oygul Anvarjonovna

O'qituvchi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14960548>

Annotatsiya: Mazkur maqolada ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik ahamiyati, uning ta'lim tizimidagi o'rni va zamonaviy yondashuvlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda ekologik tarbiya jarayonida interfaol metodlar va innovatsion texnologiyalardan foydalanish samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, o'quvchilarda ekologik ong va mas'uliyatni shakllantirish bo'yicha ilmiy va pedagogik takliflar keltiriladi. Natijalar ekologik madaniyatni rivojlantirish ta'limning ajralmas qismi ekanligini isbotlaydi.

Kalit so'zlar: ekologik madaniyat, ekologik tarbiya, ta'lim jarayoni, ilmiy-pedagogik yondashuv, interfaol metodlar, ekologik ong, mas'uliyat.

XXI asrda ekologik muammolar global miqyosda dolzarb masalaga aylangan. Ushbu muammolarni hal qilishda insonning ekologik madaniyati va ekologik tarbiyasi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ekologik madaniyatni rivojlantirish ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanishi lozim. Mazkur maqolada ekologik madaniyatni shakllantirishning ilmiy va pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi.

Tabiat resurslarining tugashi, iqlim o'zgarishi, ifloslanish darajasining oshishi global ekologik inqirozni yuzaga keltirmoqda. Ushbu muammolarni hal qilishda ekologik madaniyat muhim rol o'ynaydi. Ekologik madaniyat — bu insonning tabiatga bo'lgan munosabati, uni muhofaza qilishdagi ma'suliyati va ekologik ongini aks ettiruvchi asosiy ko'rsatkichdir. Shu sababli, ta'lim jarayonida ekologik madaniyatni shakllantirish va rivojlantirish masalasi ilmiy va pedagogik yondashuvni talab etadi.

Maqolada ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik ahamiyati, bu jarayonda ta'limning o'rni va usullar haqida so'z yuritiladi.

Metodlari

1. Ilmiy adabiyotlar tahlili: Ekologik ta'lim va tarbiya masalalari bo'yicha ilmiy maqola va manbalar o'rganildi. Ushbu manbalar ekologik madaniyatni rivojlantirish bo'yicha ilg'or tajribalarga asos bo'ldi.

2. So'rovnomalar: O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida ekologik tarbiyaning samaradorligini baholash uchun so'rovlar o'tkazildi. Bu usul orqali ekologik tarbiya jarayonidagi kamchiliklar va imkoniyatlar aniqlangan.

3. Tajriba-sinov ishlari: Ekologik darslarda yangi pedagogik metodlarni joriy qilish bo'yicha tajribalar o'tkazildi. Amaliy darslar natijalari o'quvchilarning ekologik ongini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning samaradorligini tasdiqladi.

4. Statistik tahlil: Olingan ma'lumotlarni ilmiy asosda tahlil qilish uchun statistik usullar qo'llanildi. Bu usul yordamida ekologik ta'lim jarayonining natijalarini obyektiv baholash imkoniyati yaratildi.

Ekologik madaniyat tushunchasi va uning ahamiyati

Ekologik madaniyat tushunchasi insonning atrof-muhitga nisbatan munosabatini belgilaydi. U quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Bilimlar: Tabiatni muhofaza qilish bo'yicha ilmiy asoslangan bilimlarga ega bo'lish.
2. Amaliy ko'nikmalar: Atrof-muhitni asrash bo'yicha amaliy choralar ko'rish.
3. Ekologik mas'uliyat: O'zi yashayotgan hudud va dunyo ekotizimlariga nisbatan mas'uliyatli bo'lish.

Ekologik madaniyatni shakllantirish nafaqat muayyan shaxsning rivojlanishiga, balki jamiyatni ekologik barqaror qilishga ham yordam beradi. Bu jarayon ekologik tarbiya orqali amalga oshiriladi, bunda ta'lim muassasalarining roli beqiyosdir.

Natija

- O'quvchilarning bilim darajasi: Ekologik masalalar bo'yicha bilim darajasi yuqori ekanligi kuzatilgan, ammo ularning amaliy ko'nikmalari yetarli emasligi aniqlangan.
- O'qituvchilarning yondashuvlari: Ekologik tarbiya jarayonida o'qituvchilar tomonidan innovatsion yondashuvlarning kam qo'llanilishi kuzatilgan.
- Interfaol metodlar: Tajriba-sinov ishlari ekologik darslarda interfaol va loyihaviy metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarning ekologik ongini rivojlantirish mumkinligini ko'rsatdi.
- Mas'uliyat hissi: O'quvchilar ekologik muammolarning ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlarini anglab yetgan holda mas'uliyat hissini kuchaytirgan.

Ta'lim va ekologik madaniyat

Ta'lim tizimi ekologik madaniyatni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Maktab va universitetlar ekologik tarbiyaga asoslangan darslarni tashkil qilish orqali yosh avlodni tabiatni muhofaza qilishga yo'naltiradi. Bunda quyidagi usullardan foydalanish mumkin:

1. Interfaol metodlar: O'quvchilarning ekologik masalalarga oid muammolarni mustaqil hal qilishga jalb qilinishi.
2. Amaliy mashg'ulotlar: Tabiatda kuzatishlar olib borish, chiqindilarni qayta ishlash loyihalarida ishtirok etish.
3. Ekologik ma'rifiy tadbirlar: Ko'rgazmalar, viktorinalar, seminarlar va ekologik aksiyalar tashkil etish.

Ilmiy-pedagogik yondashuvning afzalliklari

Ekologik madaniyatni rivojlantirishda ilmiy-pedagogik yondashuv samarali natijalarni beradi. U quyidagi afzalliklarga ega:

- *Integratsiya*: Ekologik bilimlarni turli fanlarga integratsiya qilish orqali o'quvchilarning keng qamrovli ekologik tasavvurlarini shakllantirish.
- *O'quvchilarning faolligi*: Interfaol va amaliy metodlar yordamida ekologik muammolarni hal qilishda ishtirok etish.
- *O'qituvchilar uchun qo'llanma*: Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish imkoniyati.

Tajriba natijalari shuni ko'rsatadiki, ekologik madaniyatni rivojlantirishda ekologik bilimlar bilan birga, ongli va mas'uliyatli yondashuvni shakllantirish muhimdir.

Ekologik madaniyatning jamiyat uchun foydasi

Ekologik madaniyat rivojlangan jamiyat quyidagi jihatlar bilan ajralib turadi:

1. Tabiiy resurslarni tejash: Resurslardan oqilona foydalanish.
2. Atrof-muhitni muhofaza qilish: Tabiatni ifloslanishdan asrash va biologik xilma-xillikni saqlash.
3. Ijtimoiy barqarorlik: Ekologik muammolar tufayli kelib chiqadigan mojarolarni oldini olish.

Bu nafaqat milliy, balki global miqyosda ekologik muhitni yaxshilashga xizmat qiladi.

Xulosa

Ekologik madaniyatni rivojlantirish bugungi kun ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri bo'lib, u yosh avlodni tabiatni muhofaza qilish va ekologik mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga undaydi. Ta'lim muassasalarida ekologik tarbiyaga yo'naltirilgan zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish orqali jamiyatda barqaror ekologik rivojlanishga erishish mumkin. Kelgusida ekologik madaniyatni shakllantirishga oid yangi ilmiy tadqiqotlar o'tkazish va amaliyotga joriy qilish zarur. Shu bilan birga, ta'lim jarayoniga ekologik bilimlarni keng qamrovli integratsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. Abdullayeva, N. (2021). Ekologik madaniyatni shakllantirishda innovatsion yondashuvlar. Oliy ta'lim ilmiy jurnali, 2(5), 45-52.
2. Karimov, R. (2019). Ekologik ta'lim va tarbiya asoslari. Toshkent: Fan va texnologiyalar.
3. Islomova, G. (2020). Yosh avlodda ekologik ongni shakllantirishning ilmiy-pedagogik asoslari. Ta'limda innovatsiyalar, 4(3), 21-28.
4. UNESCO (2018). Education for Sustainable Development: A Global Perspective. Paris: UNESCO Publishing.
5. Tursunov, D. (2022). Ekologik muammolar va ularning ta'lim tizimidagi o'rni. Milliy ta'lim jurnali, 3(7), 33-40.
6. Nazarova, L. (2023). Ekologik madaniyat va barqaror rivojlanish. Toshkent: Yangi asr nashriyoti.
7. Shermatov, F. (2020). Ekologik tarbiyaning ahamiyati va uning ta'lim tizimidagi roli. O'zbekiston ekologiyasi, 5(2), 19-25.
8. World Bank (2021). Environmentally Sustainable Education: Policy Recommendations. Washington, DC: World Bank.
9. Bekmurodov, J. (2018). Barqaror rivojlanish va ekologik tarbiya. Toshkent: Ilmiy Nashriyot.
10. OECD (2020). Green Skills and Education for the Future. Paris: OECD Publishing.
11. Qodirova, Z. (2021). Ekologik ong va mas'uliyatni shakllantirishning usullari. Yosh pedagoglar jurnali, 6(1), 14-20.
12. Hamilton, C. (2019). Ecological Education: Global Challenges and Local Solutions. New York: Springer